

ProDemos

**Wat is inter-
nationaal recht?**

Elk land heeft wetten en regels waar iedereen zich aan moet houden. Als je naar een ander land gaat, moet je je aan andere regels en wetten houden. Als je dat niet doet, dan kan de overheid of de rechterlijke macht van dat land je een bepaalde straf opleggen. Deze regels zijn er om te zorgen dat burgers vreedzaam met elkaar kunnen samenleven. Maar hoe zit dat met landen? Aan welke wetten en regels moeten landen zich houden? Deze zaken worden geregeld in het internationaal recht.

Internationaal recht is het recht tussen landen of staten onderling. Het regelt de relaties tussen staten. Het doel van het internationaal recht is dat staten vreedzaam met elkaar omgaan. Er zijn allerlei internationale regels en voorschriften die dat mogelijk moeten maken. Maar ondanks al die regels zijn er toch vaak conflicten tussen staten. Die conflicten kunnen zelfs uitlopen op oorlog. Het internationaal recht is daarom ook van belang om tot een oplossing voor deze conflicten te komen.

De wereld telt een grote hoeveelheid internationale organisaties. Dat zijn organisaties die zijn opgericht door staten en waarvan veel staten lid zijn. Het internationaal recht gaat ook over deze organisaties. Er is dus een belangrijk verschil tussen nationaal recht en internationaal recht. Het nationaal recht gaat vooral over burgers in een bepaald land, terwijl het internationaal recht over staten en internationale organisaties gaat. Internationaal recht wordt ook wel volkenrecht genoemd.

BRONNEN VAN INTERNATIONAAL RECHT

Wat zijn de bronnen van het internationaal recht? Met andere woorden: waar komt het internationaal recht vandaan? Er zijn zes bronnen.

Verdragen

Een verdrag is een schriftelijke overeenkomst tussen twee of meer staten. Ook

kunnen verdragen worden afgesloten tussen staten en internationale organisaties. In verdragen geven staten elkaar bepaalde rechten of gaan ze bepaalde verplichtingen aan. Staten en internationale organisaties zijn dus aan verdragen gebonden. Andere namen voor een verdrag zijn onder meer conventie, handvest of statuut.

Gewoonterecht

Bij gewoonterecht gaat het om ongeschreven recht. Het is dan niet ergens opgeschreven. Gewoonterecht komt tot stand doordat staten zich in de praktijk op een bepaalde manier gedragen en bovendien van mening zijn dat men in de toekomst ook zo behoort te handelen. Gewoonterecht komt niet heel gemakkelijk tot stand, omdat ideeën van staten over de inhoud van ongeschreven recht heel verschillend kunnen zijn. Een staat is niet gebonden aan het gewoonterecht als deze er in de praktijk conse-

WAT ZIJN STATEN?

We spreken van een staat als aan drie voorwaarden is voldaan:

- er is een grondgebied met min of meer vaste grenzen;
- op dat grondgebied woont een bevolking;
- er is een effectief gezag (regering), dat de macht uitoefent en als het hoogste gezag wordt erkend.

HUGO DE GROOT

Het internationaal recht gaat bijvoorbeeld over de vraag wie de eigenaar van de zee is. De Nederlander Hugo de Groot schreef hierover in 1609 al het boek *Mare liberum*. Volgens De Groot zijn de oceanen en zeeën van iedereen en hebben alle landen vrije toegang tot de zee om te reizen en te handelen. Zijn ideeën worden vandaag nog steeds gebruikt in het internationale zeerecht.

quent van afwijkt. We spreken van codificatie als gewoonterecht wordt neergelegd in een verdrag.

Algemene rechtsbeginselen

Elk rechtssysteem is gebaseerd op bepaalde beginselen. Dat geldt dus ook voor het internationaal recht. Hiertoe behoren onder meer het beginsel van goede trouw en het beginsel van billijkheid (redelijkheid). Een ander beginsel is dat een schending van het recht leidt tot aansprakelijkheid – een staat die het recht schendt moet voor de kosten opdraaien.

Besluiten van internationale organisaties

Internationale organisaties kunnen zowel bindende als niet-bindende besluiten nemen. De meeste besluiten zijn echter niet-bindend. Daar staat tegenover dat bindende besluiten steeds belangrijker worden in het internationale recht. Bindend zijn bijvoorbeeld besluiten van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties.

Eenzijdige handelingen en verklaringen

Het kan voorkomen dat staten iets doen of zeggen te doen en daar later toch op terugkomen. Dat kan nadelig uitpakken voor andere staten en zij mogen dan ook niet opdraaien voor de schade die hierdoor kan ontstaan. Dat betekent dat de eenzijdige handeling of verklaring van een staat bepaalde verplichtingen en rechtsregels in het leven roept.

Rechterlijke beslissingen

Als een rechter een uitspraak doet in een conflict tussen twee partijen, dan moeten deze partijen zich hieraan houden. Maar soms reikt het effect verder. Van andere partijen wordt dan verwacht dat zij zich ook aan deze uitspraak houden. Als bijvoorbeeld het Internationaal Gerechtshof een bepaalde beslissing neemt, dan wordt daar veel gezag aan toegekend. Deze beslissing wordt dan een bron van recht.

SOORTEN INTERNATIONAAL RECHT

Nationaal recht bestaat uit verschillende soorten recht, zoals bestuursrecht, strafrecht en burgerlijk recht. Ook het internationaal recht kent verschillende soorten of typen. Enkele belangrijke soorten zijn:

Verdragenrecht

Dit is het recht dat van toepassing is op de totstandkoming, handhaving, wijziging en beëindiging van verdragen. De algemene regels die van toepassing zijn in het verdragenrecht zijn te vinden in het Verdrag van Wenen inzake het Verdragenrecht uit 1969.

Internationaal humanitair recht

Het internationaal humanitair recht is het recht dat van toepassing is bij een oorlog. Het bevat regels die mensen moeten beschermen die niet direct aan een oorlog deelnemen. Dan gaat het om burgers en om militairen die om wat voor reden dan ook niet meer aan de

gevechten deelnemen. Ook verbiedt het internationaal humanitair recht het gebruik van bepaalde soorten wapens, zowel tegen burgers als tegen militairen. Het internationaal humanitair recht wordt ook wel oorlogsrecht genoemd.

Zeerecht

Het zeerecht bevat de regels die gaan over het vrije gebruik van de zee. Het heeft vooral betrekking op de scheepvaart en de handel. Het zeerecht beperkt zich niet tot de internationale wateren, maar bevat ook bepalingen over wateren die tot een bepaald land behoren (territoriale wateren).

Mensenrechten

Mensenrechten zijn rechten waarover ieder individu beschikt. Tot de mensenrechten horen bijvoorbeeld het recht op vrijheid en het recht op 'onschendbaarheid van het lichaam'. De internationale mensenrechten vormen de basis van het Handvest van de Verenigde Naties. Ze spelen ook in het internationaal recht een steeds grotere rol.

Internationaal strafrecht

Ondanks de vele regels die het gedrag tussen staten ordenen, vinden nog steeds tal van gewapende conflicten plaats. Ook burgeroorlogen (conflicten

binnen een staat) komen regelmatig voor. Daarbij is vaak sprake van misdaden tegen de menselijkheid of zelfs volkerenmoord (ook wel genocide genoemd). Het internationaal strafrecht biedt de mogelijkheid om de verantwoordelijken voor deze misdaden te vervolgen.

INTERNATIONALE ORGANISATIES

Er bestaan heel veel internationale organisaties, te veel om hier te behandelen. Hieronder gaan we in op een klein aantal organisaties waar ook Nederland lid van is.

Verenigde Naties (VN)

In 1945, kort na de Tweede Wereldoorlog, werden de Verenigde Naties opgericht. Hun voornaamste doel is om de wereldvrede te bewaren en ervoor te

zorgen dat het internationaal recht gewaarborgd wordt. Bovendien wil de organisatie bij overtredingen van internationaal recht stappen kunnen ondernemen. Naast het hoofdkantoor in New York heeft de VN ook nog bijkantoren in Wenen, Genève en Nairobi. Bijna elk land op aarde is lid van de Verenigde Naties (in 2016 waren dat er 193). In de *Algemene Vergadering* hebben alle lidstaten gelijk stemrecht. Een belangrijk orgaan van de VN is de *Veiligheidsraad*. Hier kan bijvoorbeeld over sancties tegen staten worden besloten, die zich niet aan afspraken binnen de VN houden. De Veiligheidsraad bestaat uit vijftien leden: vijf vaste leden (China, Rusland, Verenigde Staten, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk) en tien landen die voor een periode van twee jaar door de Algemene Vergadering worden gekozen.

De samenstelling van de Veiligheidsraad kreeg in de afgelopen decennia veel kritiek, omdat men vindt dat deze niet meer de internationale situatie in de wereld weerspiegelt en te veel de sporen draagt van de toestand kort na de Tweede Wereldoorlog. Belangrijke landen als Brazilië, India en Japan hebben aangegeven dat zij ook een vaste zetel in de Veiligheidsraad willen.

Het belangrijkste gerechtelijke orgaan van de VN is het *Internationaal Gerechtshof* in Den Haag. Het heeft als taak om conflicten tussen staten over de internationale rechtsorde te beslechten. Ook geeft het Internationaal

Gerechtshof adviezen aan staten en internationale organisaties over kwesties van internationaal recht.

Raad van Europa

In 1949 is de Raad van Europa opgericht. Hij zetelt in Straatsburg. Hoewel alle lidstaten van de Europese Unie (EU) ook lid zijn van de Raad van Europa, staan beide organisaties geheel los van elkaar. Van de Raad van Europa zijn 47 landen lid. Het doel van de Raad van Europa is vooral de bescherming van mensenrechten, democratie en rechtsstaat in Europa. Ten behoeve hiervan heeft de Raad in 1953 het *Europees Hof voor de Rechten van de Mens* opgericht.

Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE)

De OVSE vindt haar oorsprong in de CVSE, de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa. Het doel van deze conferentie was om in de tijd van de Koude Oorlog de samenwerking tussen landen in Oost- en West-Europa te bevorderen. Na de val van het communisme in Oost-Europa eind jaren tachtig veranderde de CVSE als oorspronkelijk overlegorgaan in een internationale organisatie. De voornaamste opgave van de OVSE is het voorkomen, beheersen en oplossen van conflicten met diplomatieke mid-

delen. Na een conflict biedt de OVSE bijstand bij de opbouw van democratie en rechtsstaat. Naast alle leden van de Raad van Europa zijn ook verschillende landen buiten Europa lid van deze organisatie, zoals de Verenigde Staten en Canada.

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)

Oorspronkelijk ontstaan om de wederopbouw van West-Europa na de Tweede Wereldoorlog te bevorderen, wil deze organisatie (waar inmiddels ook verschillende niet-Europese staten lid van zijn) de economische en sociale ontwikkeling

van welvarende westerse landen door samenwerking bevorderen.

Internationaal Monetair Fonds (IMF)

Het IMF is een van de gespecialiseerde organisaties van de Verenigde Naties. Het houdt zich vooral bezig met monetaire zaken en het internationale betalingsverkeer. Bovendien geeft het IMF financiële hulp aan landen die hun begroting niet op orde hebben.

Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO)

De basis voor de NAVO is het Noord-Atlantisch Verdrag, een verdrag uit 1949 tussen de VS en een aantal West-Europese landen voor wederzijdse militaire hulp tegen de Sovjet-Unie en haar Oost-Europese bondgenoten. Na de val

van het communisme in 1989 zijn veel Oost-Europese landen tot de NAVO toegetreten. De NAVO is zich sindsdien meer gaan richten op vredesoperaties en militaire missies in andere delen van de wereld.

Organisatie voor het Verbod van Chemische Wapens (OVCW)

Alle lidstaten van deze organisatie zijn akkoord gegaan om hun chemische wapens binnen een bepaalde periode te vernietigen, evenals installaties die het produceren van chemische wapens mogelijk maken. Ze worden regelmatig door experts van de OVCW bezocht, om te zien hoe ver zij met het vernietigen van het betreffende materiaal gevorderd zijn. Bijna alle landen ter wereld zijn inmiddels lid van deze organisatie.

STRAFHOF EN TRIBUNALEN

Om invulling te geven aan het internationaal strafrecht, een van de soorten van internationaal recht, is er een permanent strafhof opgericht. Ook zijn er verschillende tribunaal die specifiek voor een bepaald conflict in het leven zijn geroepen. Hieronder volgen enkele instanties.

Internationaal Strafhof

Het Internationaal Strafhof is opgezet door het Statuut van Rome. Het doel van het Internationaal Strafhof is om individuen voor oorlogsmisdaden, volkerenmoord en misdaden tegen de menselijkheid te berechten. Het Internationaal Strafhof komt alleen in actie, als nationale juridische systemen niet in staat of landen niet bereid zijn om (bijvoorbeeld na een burgeroorlog) daders te vervolgen. Niet alle landen hebben het Statuut geratificeerd. Er zijn zelfs landen die hun handtekening onder het Statuut hebben herroepen, zodat zij hieruit voortvloeiende verplichtingen niet erkennen.

Tribunaal voor het voormalig Joegoslavië

Het Tribunaal voor het voormalig Joegoslavië werd in 1993 in het leven geroepen en heeft tot 2015 bestaan. Het was een VN-institutie met de opdracht om individuen te berechten voor oorlogsmisdaden gedurende de oorlogen in het voormalig Joegoslavië.

Rwanda Tribunaal

Net zoals het Tribunaal voor het voormalig Joegoslavië is ook het Rwanda Tribunaal door de VN in het leven geroepen, en wel in 1994. Het bestond eveneens tot 2015. Zijn opgave was om individuen te berechten die voor de genocide in Rwanda in 1994 verantwoordelijk waren.

DEN HAAG INTERNATIONALE STAD VAN VREDE EN RECHT

Als het om internationaal recht gaat, dan heeft Den Haag een bijzondere positie in de wereld. Hier vond in 1899 de eerste Wereldvredeconferentie plaats, hier staat het Vredespaleis, de zetel van het Internationaal Gerechtshof. Maar ook andere internationale organisaties die iets met de internationale rechtsorde te maken hebben zijn er inmiddels gevestigd, zoals het Internationaal Strafhof. Ook het Tribunaal voor het voormalig Joegoslavië zat in Den Haag.

Experts zijn het er over eens dat er weinig rechtsgebieden zijn die op dit moment zo in beweging zijn als het internationaal recht. Dat heeft te maken met de vele veranderingen die er momenteel in de wereld plaatsvinden. Deze veranderingen zullen ook hun weerslag hebben op de ontwikkeling van het internationaal recht.

Tekst

ProDemos – Huis voor
democratie en rechtsstaat

Vormgeving

Puntspatie [bno],
Amsterdam

Druk

Bariet Ten Brink, Meppel

Fotografie

iStockphoto: p. 1, 2, 7, 8.
Ministerie van Binnen-
landse Zaken en Konink-
rijksrelaties: p. 11.
Nationale Beeldbank: p. 4
(Hofmeester), 10 (picture-
partners).
U.S. Navy (Jason R.
Zalasky): p. 6.
Wikimedia.org: Richard
van Elferen, p. 9.

ProDemos legt uit wat de spelregels zijn van de democratie en rechtsstaat en laat zien wat je zelf kunt doen om invloed uit te oefenen – in de gemeente, de provincie, het land en Europa.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat

ProDemos
Hofweg 1H
2511 AA Den Haag

(070) 757 02 00
info@prodemos.nl
www.prodemos.nl

Februari 2017